

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

DOI: 10.52122/nisantasisbd.1468055

DOĞADAN ESİN ALAN SANAT: MANTAR YAPILAR ÖRNEĞİ¹

Öğr. Gör. Dilek KUYRUKCU

Tekirdağ Namık Kemal, Çorlu Meslek
Yüksekokulu, Geleneksel El Sanatları
Bölümü

e-posta: dkuyrukcu@nku.edu.tr

ORCID 0000-0001-6979-6658

Doç. Dr. Hüseyin ÖZÇELİK

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi,
Çorlu Meslek Yüksekokulu, Geleneksel
Türk El Sanatları Bölümü

e-posta: hsynozlk@hacettepe.edu.tr

ORCID 0000-0002-5620-661X

ÖZ

İnsan doğanın bir parçası olarak var olmuş, hayatta kalmıştır. Mağara devrinden günümüze devam eden bu birliktelik, doğanın konu olduğu büyük bir kültür birikimine yol açmıştır. Farklı dönemlerde, farklı disiplinlerden sanatçılar doğayı, doğaya ait canlı, cansız nesnelere esin kaynağı olarak seçmiştir. Doğa; edebiyattan, mimariye, resimden heykele sanat eserlerinde farklı yüzleriyle yer almıştır. Sanatçılar çalışmalarında kimi zaman bir manzarayı kimi zaman doğada var olan nesnelere kendini ifade etmede araç olarak kullanmışlardır. Bu çalışmada, insan- doğa-sanat arasındaki karşılıklı etkilenme ve etkilemeye dayanan (simbiyotik) ilişkiye odaklanılmış, mantar yapılarından esinlenen sanatçıların analiz edilmiştir. Bu doğal organizmanın sanatçı ve doğa için taşıdığı anlamlarla beraber, küresel kültürdeki yeri, önemi irdelenmiştir. Ayrıca değişen insan-doğa ilişkilerine dikkat çekilerek; Romantizm, Modernizm ve Çağdaş Sanatta; çevre hareketleri ve duyarlılığının etkilerine değinilerek, tarihsel kırılma dönemlerinde sanatın çevre ile olan ilişkisine vurgu yapılmıştır. Modern yaşamda insanın varlıklarından haberdar olmadığı mantarlar dünyasını eser olarak sunan, eserleri aracılığıyla doğaya dair farkındalık yaratmayı hedefleyen eserler seçilmiştir. Mantar yapılarının sanat eserlerine nasıl yansıdığı, sanatçıların bu doğal formları ne şekilde kullandıkları nitel araştırma yöntemleriyle incelenmiş, doğal formların çağdaş sanattaki varlığı, sanatın doğaya olan bağlılığını korurken, izleyicisinin doğaya bakışını biçimlendirme gücüne sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sanat, doğa, sanat tarihi, mantar yapıları, etnomikoloji.**Jel Kodları:** L82, O18, Q15

NATURE-INSPIRED ART: EXAMPLES OF MUSHROOM STRUCTURES

ABSTRACT

Humans have coexisted with nature since the cave periodage, resulting in a rich cultural history centered on nature. Throughout different periods, artists from various disciplines have been inspired by nature and animate/ inanimate objects of nature. Nature has been depicted in literature, architecture, painting and sculpture in many different ways. Artists occasionally used landscapes, sometimes animate or inanimate objects of nature as a means of self-expression in their works. This study examines the symbiotic relationship between humans, nature and art, focusing on mutual influence. Artworks from the artists inspired by fungal structures, were analyzed. This study also investigated the significance of this natural organism in global culture, beside its meaning for artists and nature. Additionally, the effects of environmental movements and sensitivity in romanticism, modernism and contemporary art are mentioned by pointing out the changing human-nature relations and the relationship between art and the environment was emphasized throughout historical breakups. Featured works have been selected aiming to raise awareness about nature and presenting the world of fungi, which people are unaware of their existence in modern life. Qualitative research methods were used to analyze how mushroom structures are reflected in art works and how artists utilized them. As a result; the presence of natural forms in contemporary art shows that art has the power to shape the viewer's perception of nature while maintaining its commitment to nature.

Keywords: Art, nature, art history, mushroom structures, ethnomycology.**Jel Codes:** L820

Geliş Tarihi/Received: 2.04.2024

Kabul Tarihi/Accepted: 1.09.2024

Yayın Tarihi/Printed Date: 31.12.2024

Kaynak Gösterme: Kuyrukcu, D. ve Özçelik, H. (2024). "Doğadan Esin Alan Sanat: Mantar Yapılar Örneği". *İstanbul Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(12) 438-456.¹ Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Seramik Ana Sanat Dalı, Sanatta Yeterlilik Çalışması Raporundan Türetilmiştir.

GİRİŞ

Büyük bir hızla gelişen ve değişen dünyada, doğa, insan ve sanat arasındaki ilişki önemi artan bir konu haline gelmiştir. İnsan, doğa ve sanat arasındaki ilişki, her birinin ayrı ayrı rol oynadığı karşılıklı bir ilişkidir. İnsan, içinde yaşadığı doğayı anlamak ve anlamlandırmak için sanata başvurur. Sanat; kendini ifade etmenin, yaşadığı dünyaya karşı bir duruş sergilemenin, düşünceleri, eleştirileri ve önerileri dünyaya iletebilmenin yoludur. Sanatçılar, duygu, düşünce ve gözlemlerini yaratıcı bir eylem sonucunda sanat eserlerine dönüştürebilecek yeteneğe ve beceriye sahiptirler. Yarattıkları eserlerle içinde yaşadıkları toplumun duygusal ve zihinsel değişimlerine katkıda bulunur, dünyayı değiştirir ve geliştirirler.

Sanatçı, tasarladığı ürünü destekleyen görsel bilgiye gözlemleri yoluyla ulaşır. Doğayı gözlemleyerek, bunun bir adım ötesinde ise doğayı özümseyip, içselleştirerek özgün tasarımlar ortaya koyar. Doğa gözlemi sanatçının yaşamında önemli bir yer tutar” (Yılmaz, 2009: 108). Sanat, insana kendini ifade etme olanağı sağlarken estetik ve entelektüel bir deneyim yaşatır. Doğa da sanatçıya sonsuz biçim zenginliği ve estetik formlarla ilham kaynağı olur. Kendisini sanatçıya sayısız form, renk ya da ses olarak sunar, üstelik değişkendir, kendini sürekli yeniler.

Bu çalışmada doğa, sanat ve insan ilişkisi araştırılmış, nitel araştırma yöntemi kullanılarak farklı alanlardan veriler toplanmıştır. Daha önce hazırlanmış çalışmalar taranarak sanatın konuya yaklaşımını çözümlenmek için, sanat tarihi içerisinde yer alan ilgili çalışmalar gözden geçirilmiş, ayrıntılı literatür taraması yapılmıştır. Ayrıca mantar yapılarından etkilenen sanatçılar seçilerek çalışmaları analiz edilmiş ve metin içinde örnek olarak gösterilmiştir.

1. İnsan, Sanat ve Doğa İlişkisi

Sanatçı, çoğu zaman doğayı kendine konu olarak seçmiş, kimi zaman bir manzarayı olduğu gibi tuvaline aktararak kimi zamansa doğal nesnelere formlarından arındırıp soyutlayarak eserler üretmiştir. Sanat eseri, doğa ile sıkı ilişki içinde olan özerk bir varlıktır. Klasik dönemde sanatçılar doğayı olduğu gibi taklit ederken modernizmle birlikte çoğunluk taklitten vazgeçerek doğanın özünü yakalamaya çabalamış, onunla özdeşleşmiştir (Woringer’den akt. Batur, 2000: 276). Sanat eserlerinde doğadan esinlenmeyen, doğaya öykünmeyen bir döneme rastlamak neredeyse mümkün değildir. En soyut sanatlarda dahi, doğaya yapılan bir göndermeye ya da bir serzenişe rastlanabilir. Maleviç’in saf geometri olarak tanımladığı beyaz üzerine beyaz karesi bile, alt metninde doğaya göndermede bulunmaktadır. Sanatçı doğal gerçeği soyutlarken doğanın özüne ve kendi özüne yönelmektedir.

Sanayi devrimi ve modernleşmeyle birlikte “gittikçe artan tekniğin getirdiği yabancılaşma” (Lefebvre’den akt. Batur, 2000: 133) insanın yaşam biçimini, dolayısıyla doğa ile olan ilişkisini de değiştirmiştir. Modernizmin yükselişiyle birlikte, sanatta doğanın varlığı ve doğa-insan ilişkisi giderek ikincil hale gelmiş, önemini yitirmiştir. Ancak, Romantizm, Modernizmin reddettiği doğa-insan ilişkisini yeniden gündeme getirerek sanatçıya bu ilişkinin önemini hatırlatmış ve öne çıkarmıştır. Romantizmle birlikte, sanatta doğanın manevi ve estetik değerlerine olan ilgi artmıştır. Romantizmin doğaya ve insana yaklaşımı kendinden sonra gelen sanat akımlarını etkilemiş, öncülük etmiştir.

Buna paralel olarak sanatçının da doğa ile sürdürdüğü ilişki biçimi değişmiş, başka bir noktaya evrilmiştir. Çağdaş sanatçı, doğadan esinlenme, doğadan etkilenme, onu seyredilmesi gereken güzel bir şey olarak sunma tavrının ötesine geçerek, yapıtlarıyla doğayı etkileme, doğaya dair bir söz söyleme, eylemde bulunma noktasına gelmiştir. Sanatçılar artık güzel bir manzarayı resmetmek yerine doğayı iyileştirmeye yönelik doğa üzerinde etkili olabildiğini düşündükleri projeler üretmeye başlamıştır (Ak, 2021: 252). Sanatın doğayla olan ilişkisi şekil değiştirmiş ama bağı asla kopmamıştır. Tam aksine, bu bağ daha da güçlenmiş, derinleşmiştir. Sanatçı, sadece doğayı seyretmekle kalmamış, doğaya dahil olmuş, onu içselleştirebilmek için doğanın sundukları ile doğanın içinde ya da dışında (galerilerde) doğayı da dâhil ettikleri kompozisyonlar kurmuş, üretimde bulunmuştur. Joseph Beuys, Alejandro Duran, Ernst Haeckel, Mel Chin, Andy Goldsworthy gibi birçok sanatçı, doğayı önceleyen üretimler gerçekleştirmiştir. Sanatçı ve doğa arasında var olan simbiyotik ilişki olarak adlandırdığımız, karşılıklı alışverişe dayalı bu durum

sanat tarihi içinde Çevre Sanatı başlığı altında incelenen, Land Art, Ekolojik Sanat akımların da açıkça gözlemlenmektedir (Brown, 2014: 15). Land Art ve Ekolojik sanat doğa ile farklı ilişkiler geliştiren akımlardır. Land Art doğal malzemeleri kullanarak, doğaya dahil olan eserler üretirken; Ekolojik sanat çevre sorunlarına dikkat çeken, doğayı korumaya odaklanan eserler üretmiştir. Bu akımlar farklı amaç ve yaklaşımlarla doğayı konu edinmiş, doğa ile biçimsel olmanın ötesinde çok daha derin bir ilişki içine girmişlerdir.

Sanayi devrimi ile gelişme ve ilerleme adına tüm ekosistemler insan eliyle tahrip edilmiş, doğa büyük bir talana uğramıştır. 1960'lı yıllarda özellikle Amerika'da çevreci hareketler ortaya çıkmış, sanat üretme biçiminde yenilenme hareketleri başlamıştır (Özakçaoğlu, 2021: 58). Tüm bu hareketlerden, tepkilerden sanat ve sanatçılar da etkilenmişlerdir. Değişen yaşam biçimi, değişen doğa anlayışı, doğal kaynakların büyük bir hızla tükenmesi, doğanın insan eliyle katledilmesi, tüm bunlar sanatçı için kabul edilemez durumlar haline gelmiştir.

Sanatçılar, modern zamanlarda dünyanın her şeyinin insana ait olduğu ve insanın hizmetinde olduğu mekanik dünya anlayışını reddetmişler (Yaylı, 2011: 75); pasif durumdan aktif, etkin bir duruma geçerek, yaratıcılıklarını ve sanatın kitleleri etkileme gücünü kullanarak bu duruma son vermeye çalışmışlardır. Sanatlarıyla insanları bilinçlendirmek ve doğanın yok olmasına dikkat çekmek amacıyla aktivist bir tavırla eserler ortaya koymuşlardır. Galerileri terk ederek gerçek dünyaya çıkmak isteyen sanatçılar, doğaya sahip çıkmak ve ona saygı duymak konusunda toplumda bir farkındalık yaratmayı amaçlamışlardır (Mamur, 2017: 1002). Kullandıkları doğal malzemelerle, farklı sunumları ve anlatım biçimleriyle gerçekleri gözler önüne sermişler ve sergilemişlerdir (Ulubatlı, 2019: 41-58). Ürettikleri çalışmalar birçok tartışmaya neden olmuş, doğayı sanatın nesnesi olmaktan çıkarıp öznesi haline getirmiştir. Bu değişim, sanat tarihi için büyük bir devrim niteliğindedir.

Alejandro Duran'ın "Akıntı" isimli çalışması (Şekil 1), Joseph Beuys'un "7000 Meşesi" (Şekil 2), Mel Chin'in "Canlanma Alanı" (Şekil 3) isimli çalışması, doğa üzerinde gerçekleştirilen ve doğanın ev sahipliği yaptığı çalışmalardır. Hans Haacke'nin "Ot Büyür" ve Vaghn Bellin'in "Yeşil Köy" (Şekil 4) isimli çalışmaları ise galeri içerisinde doğayı ve izleyiciyi dahil ettikleri örneklerdir.

Şekil 1. Alejandro Duran, Akıntı, 2010
(Brown, 2014)

Şekil 2. Josep Beuys, 7000 Meşe, 1982
(AWA Tree Consultants, 2019)

Şekil 3. Mel Chin, Canlanma Alanı, (Chin, t.y.)

Şekil 4. Vaghn Bellin, Yeşil Köy (Brown, 2014)

Sanat, doğayı yalnızca güzel bir nesne olarak gören ve keyif almak için seyredilmesi gereken hoş bir nesne olarak algılayan geleneksel bakış açısını değiştirmiştir. Sanatçılar, sadece doğanın güzelliklerini sergilemekle yetinmemiş; dikkat çeken, uyaran ve eleştiren aktivist tavır sergilemişlerdir (Tomsuk, 2022: 908). Sanat; etkileyen, değiştiren, iyileştiren bir güçtür ve doğa ile daha önce görülmemiş bir yakın ilişki içindedir. Doğa ile olan bu iş birliği, beton binalara hapsolmuş ve doğaya yabancılaşmış büyük bir kitleyi uyarmak, bilinçlendirmek ve doğayla barışmak amacıyla gerçekleşmiştir (Çokbilen, 2011: 5). Sanat eserleri, insan ve doğa arasında kopan bağı yeniden kurmaya yardımcı olan bir köprü görevi görmüştür. Sanat eserleri artık sadece duvara asılan hoş bir resim veya galerilerde ışıklar altında sergilenen mermer bir heykel değil, doğanın bir parçası hatta kendisidir. Doğanın sanatçıya sunduğu malzeme çeşitliliği ve sonsuzluğu birçok sanatçıyı doğaya doğal süreçlerin ifadesine yönlendirmiştir (Gökova, 2020: 177). Sanat ve doğa arasındaki bu uyumun yakalanması, insanın doğa karşısında kendini tanımlayabildiği, doğanın sahibi değil bir parçası olduğunu kavrayabildiği sağlıklı bir düşüncenin gelişmesine olanak tanır. İnsan, sanat ve doğanın böyle bir uyumu yakalaması yaşam için önemli ve değerlidir.

Sanat ve doğa arasında karşılıklı etkileşime ve faydaya dayanan bir ilişki vardır. Yaşamın başlangıcından bugüne süregelen bu yolculuk, sanatın doğayı insana bir hazine olarak sunmasıyla devam eder. Sanat, doğanın güzelliğini, anlamını ve değerini insana hatırlatır, sorumluluklarını ve özgürlüklerini fark ettirir. İnsanın görevi ise doğayı korumak, onunla uyum içinde yaşamak ve doğanın bir parçası olduğunun farkına varmaktır (Çınar, 2019: 208-214).

İnsanın doğayı anlaması, hatırlaması ve onunla kopan bağı yeniden kurabilmesi için doğayı fark etmesi, doğanın özüne inmesi, doğayı deneyimlemesi gerekmektedir. Bu deneyimler arasında güneşe dönen çiçekleri izlemek, karınca sürülerini gözlemlemek, yağmur sonrası topraktan çıkan mantarları keşfetmek gibi basit ancak önemli eylemler bulunmaktadır. İnsan, doğayı tanıdıkça kendisini de daha iyi tanır ve dünyadan ayrı olmadığını, doğanın bir parçası olduğunu fark eder. Sanat, tüm bunların estetik bir biçimde deneyimlenmesini sağlayarak, insan yaşamını zenginleştirir. İnsan, doğadaki güzellikleri, estetiği özümseyerek doğayla savaşmayı bırakarak onunla barış içinde yaşayabilir. Bu durum, insanın yaşadığı dünyayı olumlu bir şekilde etkilemesine ve etkilenmesine olanak tanır (Paker, 2021: 50).

"Sanatçı doğanın iyileştirme gücü" nün farkındadır (Ak, 2021: 247). Auguste Rodin'in "Sanat, insanlığın en yüce görevidir, çünkü dünyayı anlamaya ve anlaşılmasını sağlamaya çalışan düşüncenin ifadesidir" sözü, sanatın doğayla bütünleşmesinin önemini vurgular. Sahip olduğumuz kültür, tüm dünyanın kolektif hafızasının ve yaşamın önemli bir parçasıdır (Kara, 2022: 367).

Sanat eserleri, ilham kaynağı olan doğayı yeniden yorumlayarak çevresel farkındalığın gelişmesine katkı sağlarken kültürel değerlerin korunmasında önemli bir rol oynar. Rönesans'tan bugüne birçok sanatçı ve sanat akımı doğaya öykünürken, birçok sanatçı soyutlama yoluna giderek doğanın özünü aramış, çağdaş sanatçı ise kabul etmek istemediğimiz gerçekleri göstererek bizi sarsmıştır (Brown, 2014: 6).

Doğa ve doğaya ait olan her dönem, sanatçılar için vazgeçilmez bir kaynaktır ve onlara ilham verir. Bazı sanatçılar, elinde fotoğraf makinesiyle minik bir mantarın peşinden koşarken, bazıları da

tualini gün batımı manzarasının önünde renklendirir. Örneğin, Claude Monet nilüferleri ile gördüğü ve hissettiği duyguları izleyiciye fırçasıyla aktarırken, başka bir sanatçı ise manzarayı değiştirerek kıyıları sarıp sarmalar, toprağın üzerine ayak izlerini bırakır, çizgiler çizer, tarlada ekinlere biçim verir (Lynton, 1980: 334).

Tıpkı insan ile doğa arasında olduğu gibi, doğa ile sanat arasında da Romantizm' den, Land Art'a, Land Art'tan, Ekolojik Sanat'a değin uzanan güçlü bir bağ vardır. Çoğu zaman doğa sanatçıyı, kimi zamanda sanatçı doğayı etkilemiştir. Doğa ile insan, sanat ile doğa arasındaki bağlar simbiyotik ilişkinin örneği olarak görülebilir. Sanat doğadan ilham almış, etkilenmiş; ondan etkilendiği kadar üretimleri ile onu etkilemiştir. Doğa ve sanat; teknik, yöntem ya da zaman ne olursa olsun karşılıklı bir ilişki geliştirmiş birbirlerini değiştirmiş, dönüştürmüşlerdir.

1.1. Etnomikolojik Olarak Mantar Yapıları

Doğadaki eşsiz güzelliklerin peşinde koşan sanatçılar için esin kaynağı olan formlardan biri mantarlardır. Mantarlar, doğadaki varlıklar içinde renk ve form açısından en çok çeşitliliğe sahip olan organizmalardır. Sanatçılara sonsuz bir biçim zenginliği sunar, gizemli yanlarıyla ilgi çeker ve merak uyandırır. Çalışmanın bu bölümünde mantarların kültürel önemine değinilmiş, sanat nesnelere esin kaynağı olan mantar yapılarının kökeni aktarılmaya çalışılmıştır.

Etnomikoloji; mantarların kültürel değerlerini, kültürlerin mantarlarla olan ilişkilerini inceleyen bilim dalıdır. Mantarlar, büyük bir kültürün parçalarıdır, binlerce yıldır insan hayatında önemli bir yere sahiptir ve insanların mantarlarla olan ilişkisi ekonomiden, gastronomiye, sanata kadar birçok farklı alanda kendini gösterir (Erdem, 2018: 12-30). Sanat tarihinin ilk örnekleri olarak kabul edebileceğimiz mağara resimlerinin bazılarında mantar betimlemeleriyle karşılaşırız. Şekil 5'te görülen duvar resminde mantarlar net bir şekilde görülmektedir. Bu resimde, halüsinojen özellikler taşıdığı düşünülen yan yana dizilmiş 13 adet mantar betimlenmiştir. Bu örnekler İspanya Selva Pascuala mağarasında yer almaktadır. Mantarların yalnızca o bölgede yetişen, tek halüsinojenik tür olan "*Psilocybe Hispanica*" olduğu varsayılmaktadır.

Şekil 5. M.Ö.4000 Villar Del Humo, Selva Pascuala duvar resimleri (Ancient Psychedelia, 2019a)

Prehistorik dönem insanı için mantarlar önemlidir. Çünkü onları yaşamlarında çeşitli alanlarda kullanmış, mantarların birçok özelliğinden faydalanmıştır. Onunla ateş yakmış, beslenmiş, hastalıklarını tedavi etmiştir (Ertuğrul, 2014: 1). Örneğin, "Otzi" (Şekil 6) adı verilen ve yaklaşık 5000 yıl önce yaşadığı tahmin edilen bir fosilin çantasında bulunan *Piptoporus Betulinus* (Huş Kızıl Ağlayanı) adlı mantarın (Şekil 7), ateş yakmak ve yaraları tedavi etmek için kullanılmış olduğu düşünülmektedir. Bu mantarın, prehistorik dönemler de hastalıklara karşı antibiyotik olarak kullanıldığına dair bilgilere de rastlanmıştır (Doğan, 2023: 151).

Şekil 6. Buz Adam Otzi, Alp Dağları
(Ertuğrul, 2014)

Şekil 7. Otzi'nin çantasından çıkan mantar
(Doğan, 2023)

Prehistorik dönem insanının mantarları tanıdığı ve birçok alanda kullandığına dair kanıtlar bulunmaktadır. Oregon Üniversitesi Antropoloji bölümünde tarih ekolojisi üzerine çalışmalar yapan Profesör Scott M. Fitzpatrick, insanların, Neandertal akrabaları gibi mantarları tanıdığını, topladığını ve birçok alanda kullandığını ifade etmektedir. Diş apsesi olan bir Neanderthal'in tedavi amacıyla bir mantar türü olan penisilin üreten küf yediği bilinmektedir (Sheldrake, 2022: 9). Bu durum, mantarların prehistorik dönem insanı için sadece besin kaynağı olmaktan öte, tıbbi ve diğer pratik kullanımlarıyla da önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Prehistorik dönem sanatçısını mantar formunu mağara duvarına işlemeye iten sebeplerden biri, yaşamlarında mantarların önemli bir rol oynaması ve onların çeşitli alanlarda kullanılmasıdır.

Prehistorik sanat, estetik kaygılardan çok daha fazlasını ifade eder. Mağara duvarlarına işlenen resimler, inanç, büyü, avlanma gibi yaşamsal kaygılarla ilgilidir (Aydın ve Zümrüt, 2013: 53). Bu resimler insanların günlük yaşamlarında karşılaştıkları önemli nesnelere ve durumları yansıtır. Örneğin, bizon ve geyikler avlanmanın ve hayatta kalmanın ayrılmaz parçaları olarak görülmüş ve mağara duvarlarına işlenmiştir. Mantarlar insan için hayati bir nesnedir. Mantarlardan, ateş yakmak, yiyecekleri pişirmek gibi temel ihtiyaçları karşılamının yanında yaraları tedavi etmek ve hastalıklara çare bulmak için faydalanmışlardır. Ancak, mantarlar sadece tıbbi ve besinsel amaçlarla değil, aynı zamanda dini törenlerde ibadet aracı olarak da kullanılmışlardır. Özellikle, psilocybin içeren mantarlar, dini tören ve ritüellerin temel malzemesidir. Psilocybin mantarlar, beynin işleyişini geçici olarak etkileyerek halüsinasyonlar görülmesine neden olur (Ögel, 2023: 185). Bu da insanda ulaşılmaz olana ulaştığı, diğer dünyalarla, kutsal olanla iletişim kurduğu hissini yaratmaktadır. Şekil 8, 9 ve 10'da mağara duvarlarına işlenmiş prehistorik dönem sanatı örnekleri görülmektedir. M.Ö. 3500'lü yıllara ait olduğu düşünülen figürler, bir mağarada bulunmuştur. Şekil 8'de yer alan figür incelendiğinde elinde bir mantar tuttuğu görülmektedir. Bu mantar, muhtemelen dini bir ayin için kullanılan halüsinojenik özelliklere sahip mantarları temsil etmektedir. Şekil 9'da yer alan figürün hatları tamamen mantarlarla oluşturulmuştur. Bu da mantarların dini amaçlarla yaygın olarak kullanıldığını düşündürmektedir.

Şekil 10'da ki petroglifte, Rusya'nın Chukotka bölgesindeki arkeolojik alanda keşfedilen kaya üzerinde, başlarında mantar şekilleriyle dans eden insan figürlerini görebiliriz. Bu figürler, dans eder pozisyonda oldukları için başlarındaki mantarların halüsinojenik özellikleriyle tanınan *Amanita Muscaria* olduğu tahmin edilmektedir. Bu betimlemeler, insanların mantarların dini kullanımlarını resmettiğinin ve mantarların toplumlarında önemli bir rol oynadığının göstergeleridir (Ioffe, 2020).

Şekil 8. M.Ö.3500 Tassilli (Bahnhof, 2023) Şekil 9. M.Ö.4000 Tasilli (Stamets, 2000) Şekil 10. Pegtymel. Chukato, Rusya (Ioffe, 2020)

Ayrıca arkeolojik kazılarda, mantar formunda çeşitli eşyalara, (Şekil 11) altın ve farklı metallerden yapılmış takılara rastlanılmıştır (İreç, 2020: 280). Bu bulgular, sanatçıların mantar formunu sıklıkla kullandığını göstermektedir. Mağara duvarlarına resimler çizilmiş, rölyefler kazınmış, mantar üzerine mitolojiler üretilmiş, metal paraların üzerinde (Şekil 12), süs eşyalarında, seramik kaplarda mantar yapılardan ve imgelerden yararlanılmıştır. Prehistorik dönem sanatçısı, mantarı estetik bir form olarak keşfetmiş, heyecan duymuş ve eserlerine yansıtmıştır.

Şekil 11. İzmir, Panaztepe mezar odalarında bulunan altın ve metalden mantar formunda takılar (İreç, 2020)

Şekil 13'te Demeter ve Persephone olduğu düşünülen iki mitolojik figür ellerinde *Psilocybe Semilanceata* olduğu tahmin edilen, halüsinojenik özellikler taşıyan bir mantar ile tasvir edilmiştir. 56,5 cm yüksekliğe ve 67 cm genişliğe sahip bu rölyef Elenius Tapınağı'nda bulunmuştur, Louvre Müzesi'nde sergilenmektedir.

Şekil 12. M.Ö. 480-380, gümüş paralar (Ancient Psychedelia, 2019b)

Şekil 13. M.Ö. 470-460, Demeter-Persephone, Louvre (Bahnhof, 2023)

Mantarların birçok farklı amaçla insan var olduğundan bu yana kullanıldığı tahmin edilmektedir. Mağaralarda bulunan resimler, tapınaklardaki duvar rölyefleri, mantar formunda taştan oyulmuş heykeller, mantarlara verilen önemin, duyulan saygının belgeleridir (Bempechat, 2020: 96). Bu buluntulardan en ünlüsü Mayalar tarafından yapıldığı düşünülen ve Guatemala'da bulunan mantar şeklinde oyulmuş taşlardır (Şekil 14). Kamanalijuyu Guatemala'da bulunmuş bu mantar grubunun Maya Uygarlığı'na ait olduğu ve dini törenlerde kullanıldığı ifade edilmektedir (Stamets, 2000: 3).

Şekil 14. Maya mantar taşlarından örnekler, M.Ö 3000 (Stamets, 2000)

Prehistorik dönem sanatından, Maya Uygarlığı'na, Mısırlılar'a, Antik Yunan'a kadar birçok uygarlığın sanatında mantarlara rastlamaktayız. Mantarlar her dönem özel anlamlar yüklenen esrarengiz nesnelere sahiptir. Mısırlılar mantarı ölümsüzlüğe ulaşmanın bir yolu olarak görürken, Yunanlılar mantardan korkmuşlardır. Orta Amerika uygarlıklarından Mayalarda mantarlara tanrı olarak tapılmış, onlara kutsal anlamlar yüklenmiştir (Stamets, 2000: 2). Panzehiri olmayan zehirli mantarlarla suikastlar düzenlenmiştir. Roma imparatorlarından Agripine ve onun en büyük rakibi Claudis, Budha dininin kurucusu olan S. Gotama, İmparator Neron'un annesi, hatta usta müzisyen Mozart'ın eşi ve çocuklarının mantar zehirlenmesi nedeni ile öldükleri bilinmektedir (Çetin, 2004: 93).

2023 Ekim ayında gösterime giren, senaryosunu Ayla Hacıoğulları ve Vilmer Özçınar'ın yazdığı, Levent Onan tarafından yönetilen "Son Akşam Yemeği" filminde de bu konu işlenmiştir. Mantarlar konusunda deneyimli bir Türk askeri esir düşmüş ve düşman komutanı hazırladığı mantar yemeği ile zehirleyerek öldürmüştür (Onan, 2023).

Mantarlar kral sofralarının en korkulan yine de en sevilen yemeği olmuştur. *Amanita Caesarea* yani Sezar (İmparator) adlı mantar ismini Roma İmparatoru Sezar'dan almıştır. Söylentilere göre Sezar bu özel mantarı kendisinden başkasının yemesini yasaklamıştır, mantarı bulup sarayına teslim etmeyenleri idam ettirmiştir (Erdem, 2018: 176). Mısır kültüründe mantarların tanrılara ait olduğu düşünülmüş, ölümsüzlük verdiği için sadece firavunların mantar yemesine izin verilmiştir.

Mantarlar, ölümle olduğu kadar ölümsüzlükle de bağdaştırılmıştır. Esrarengiz ve büyülü özellikleriyle ve sahip oldukları zehirleri ile ölüm saçarken, birçok kültürde gençlik ve ölümsüzlük verdiği inaniştir. Halk arasında Reishi olarak bilinen "*Ganoderma Lucidum*" farklı kültürlerde ölümsüzlük mantarı olarak adlandırılmış, efsanelere konu olmuştur. "Taois tasavvurda ölümsüzlük mantarı genellikle uzun ömür, esenlik, bilgelik, doğaüstü hakkında büyük bilgi, ilahi güç ve doğa güçlerini kontrol etmede başarı sembolü olarak kullanılır." (Reese, 2023: 1). Farklı toplumların mitolojilerinde birçok hayvan, bitki ya da nesnenin arasında özellikle Reishi mantarının gençlik ve ölümsüzlük verdiği inaniştir; mitlerde, şarkılarda ve resimlerde bu mantara yer verilmiştir. Bunlar genç kalma ve ölüme karşı koyabilme isteğinin bir ürünüdür (Kılıç ve Eser, 2017: 122).

Çinli ressam Chen Hongshou'nun çalışmasında (Şekil 15) elinde ölümsüzlük mantarı olarak bilinen Reishi (*Ganoderma Lucidum*) mantarını tutan keşiş olduğu tahmin edilen bir figürü resmettiği görülmektedir. Sanatçı; çiçekler, kuşlar, ağaçlar gibi doğa manzaralarını konu aldığı

illüstrasyonları ile tanınmaktadır. Şekil 16'da ise Çin mitolojisinde güzellik ve ölümsüzlük tanrıçası olan Magu arkadaşlarına Reishi mantarı ikram ederken betimlenmiştir. Eser anonimdir. Şekil 17'de görülen Çin sanatına ait olan Li Shida tarafından yapılan "Oturup Çam Rüzgârını Dinleme" isimli eser, ölümsüzlükle bağdaştırılan Reishi mantarını toplamayı konu edinmiştir. Eserde iki ağaç arasında görülen figür Reishi mantarı toplamaktadır. Çin sanatında Reishi mantarını konu edinen çok sayıda eser yer almaktadır.

Şekil 15. Chen Hongshou
(Muskat, 2024)

Şekil 16. Anonim, Tanrıça Magu
(Dragon Herbs, 2024)

Şekil 17. Li Shida, Oturup Çam Rüzgârını Dinleme
(GanoHerb, 2020)

Şekil 18 ve 19'da görülen pişmiş topraktan yapılmış olan eserlerde mantar formunu açıkça görebiliriz. Sırlı seramik parçaların Çin kültürüne ait olduğu ve tahıl saklamakta kullanıldığı tespit edilmiştir.

Şekil 18. M.Ö. 206- M.S. 220, Tahıl Kabı
(Ancient Psychedelia, 2019c)

Şekil 19. M.Ö. 200- M.S. 200, Tahıl Kabı
(Bempechat, 2020: 96)

Şekil 20 ve 21'de görülen seramik kaplarda da mantar formları açık biçimde görülmektedir. Şekil 20'de gördüğümüz seramik kap mantar şeklinde başlık takan bir insan portresi şeklindedir. Arkeologlar tarafından Maya kültürüne, Şekil 21'te yer alan pişmiş toprak kabın ise Taiono'lara (günümüzde Dominik Cumhuriyeti) ait olduğu ve mantar tanrısı olarak kabul edildiği düşünülmektedir.

Şekil 20. Seramik kap, MS 100-600
(Makra, 2015)

Şekil 21. Seramik kap, Taino, Mantar Tanrısı
(Ancient Psychedelia, 2019d)

Prehistorik dönem ve antik dönem sanatlarında mantar formundan esinlenen, mantar formlarını betimleyen eserlerden örnekler daha da çoğaltılabilir.

2. Çağdaş Sanatta Mantar Yapılar Örnekleri

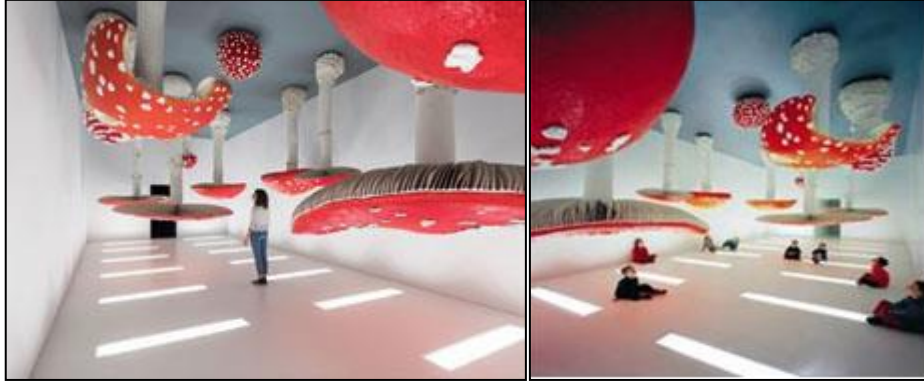
Mantarlar her dönem ve kültürde önemli yer edinen, sanatçıları heyecanlandıran, ilham kaynağı olan organizmalardır. Mantarlar olmasaydı, yeryüzünde canlı yaşamından bahsetmek mümkün olmayacaktı. Dünya üzerindeki canlı yaşamının başlaması ve devam etmesi tamamen mantarların varlığına bağlıdır. Mantarlar ve bitkiler arasında karşılıklı faydaya dayanan bir ilişki vardır. Bitkilerin ağaçların gelişimleri için mantarlarla bu alışverişe ihtiyaçları vardır ve ortak bir yaşamı paylaşırlar (Kara ve Tilki, 2001: 127). Mantarlar tüm organik maddelerin ayrışmasından, çürüyerek toprağa karışmasından sorumludur. Çürüme döngüsünün gerçekleşmemesi, dünya üzerinde yaşamın son bulması anlamına gelir. Dolayısıyla, dünya üzerindeki yaşamı mantarlara borçlu olduğumuzu söylemek yanlış olmayacaktır. Mikolog Jilber Barutçıyan mantarsız bir dünyada karada yaşamın mümkün olmadığını dile getirmektedir. Mantar yoksa bitki yoktur, ağaç yoktur, doğa yoktur, doğa yoksa yaşam yoktur (Barutçıyan, 2012: 52-53).

Mantarlar doğanın, yaşamın sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesinde büyük katkı sağlarlar. Onları takdir etmenin ve hak ettikleri değeri vermenin bir yolu da sanattır. Çünkü doğa yoksa Monet'in Nilüferleri, Kırdı Öğle Yemeği, Van Gogh'un Yıldızlı Geceleri ve daha birçok kolektif kültür imgesi de yoktur. Doğa, sanatın beslendiği, üzerine hikayeler anlattığı, hayaller kurduğu, renginden, biçiminden heyecan duyduğu öznesidir (Doyran, 2002: 15-16). Tıpkı bir nilüfer bahçesi gibi, yıldızlı bir gece gibi, mantarlar da sahip oldukları sonsuz renk ve biçim zenginlikleriyle sadece İlk çağ sanatçıları değil, çağdaş sanatçıları da etkilemektedir.

Mantar yapılarından etkilenen ve mantarlarla ilgili üretimleri ile öne çıkan çağdaş sanatçılardan biri 1961 Brüksel doğumlu Alman sanatçı Carsten Höller'dir. Höller'in 2000 yılında Fondazione Prada için Milano'da gerçekleştirmiş olduğu mantar enstalasyonlarının esin kaynağı halüsinojenik etkisi ile tanınan *Amanita Muscaria*'dır. *Amanita Muscaria* olarak adlandırılan mantar içeriğindeki misimol ve ibotenik asit nedeniyle *Psilocybin* mantarlar sınıfının en meşhur üyesidir. *Psilocybin* mantarlar, bedensel duyarlar üzerinde etkilidir, halüsinasyonlara sebep olarak, gerçeklik algısının yitirilmesini sağlamakta, keyif ve mutluluk vermektedir. Sanatçı bu çalışması ile halüsinojenik etki yaratarak izleyicisine bir nevi Alice'in dünyasını sunmuştur. Enstalasyon için seçilen mantar türünün *Amanita Muscaria* olması tesadüf değildir. Alice'e "harikalar dünyasının" kapısını açan bu mantardır.

Höller'in Fondazione Prada'nın mekanları için tasarladığı "Synchro System" (2000) adlı projesi, (Şekil 22-23) psiko-fiziksel uyaranlardan ve etkileşimli araçlardan oluşan bir olasılıklar köyünün hayata geçirilmesinden oluşmuştur. İzleyici, labirent gibi duyuşsal bir rota içinde, aralıklı ışıkların, bedensel duyarları etkileyen cihazların, karanlık ve kafa karıştırıcı mekanların ve halüsinasyon etkisi yaratan ortamların neden olduğu değişen algı durumlarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Sanatçı, fiziki gerçekliği çarpıtarak doğal boyutlarla oynamış ve kişiler üzerinde psikolojik etki yaratmayı amaçlamıştır. Doğal

boyutların değiştirilmesi, abartılması birçok sanatçının üretimlerinde kullandığı yöntemlerden biridir. Boyutların çarpıtılması fiziksel ve psikolojik bir yönelim bozukluğuna neden olmaktadır. Sanatçı bu çalışmasında oluşturduğu mekân tasarımı ile *Amanita Muscaria*'nın Alice'te bıraktığı etkiyi izleyicinin deneyimlemesine olanak sağlamıştır.

Şekil 22. Carsten Höller, Synchro System, 2000
(Fondazione Prada, 2021)

Şekil 23. Carsten Höller, Synchro System, 2000
(Ambush, 2024)

Amanita Muscaria gerek biçimi gerekse sahip olduğu parlak renk ve beyaz benekleri ile oldukça ilgi çekici özel bir mantardır. Bu mantardan esinlenerek enstalasyonlar yapan bir diğer sanatçı, Melissa Jay Craig'dir. Craig farklı boyutlarda tamamen el işçiliği ile kağıtlardan ürettiği 99 adet kitaptan oluşan bir duvar enstalasyonu gerçekleştirmiştir (Şekil 24). Craig mantarlara olan ilişkisini ve bu yapılara duyduğu yakın ilgiyi şu sözleriyle dile getirmiştir.

“Mantar bir değişim ajanıdır. Onun sayısız formuna hayran kaldım ve onu aramaya gitmeyi seviyorum. Çağdaş müzelerdeki küratörler tarafından bizim için keşfedilen sanat eserlerini incelemek yerine, güzel bir mantar oluşumunu keşfederek daha fazla heyecanlanabiliyorum” (Jobson, 2015: 2).

Sanatçı, bu çalışmasını farklı mekanlarda sergilemiştir. 99 parçanın tamamı yalnızca bir kez, 2010 yılında Morgan Kütüphanesi'nde sergilenmiştir.

Şekil 24. Melissa Jay Craig, Morgan Kütüphanesi 2010 (Zia Gallery, 2024)

Kendisine *Miss Wondersmith* adını veren seramik sanatçısı, ürettiği fincan ve tabaklarda *Amanita Muscaria*'yı konu edinmiştir (Şekil 25). Sanatçı çalışmalarında bu mantarın parlak kırmızı rengini ve beyaz beneklerini vurgulamıştır. “Yaptığım her şey kendimizle, toplumumuzla ve muhteşem doğal dünyayla olan bağlantılarımızı geliştirmek için tasarlandı.” diyerek doğa ve mantar sevgisini dile getirmiştir.

Sanatçı doğadan ilham alarak seramikler üretmekte ve doğa ile sanatı arasındaki bağı “Gerçek hayattan bir hazineyi dünyaya yaymak!” (DesignSwan, 2023) şeklinde açıklamaktadır. Bu sözlerinden anlaşılacağı gibi sanatçı, mantarları bir hazine olarak görmekte ve onları dünya ile paylaşmak istemektedir.

Şekil 25. M.Wondersmith çay takımı (Snootyfoxfashion, 2024)

Sadece *Amanita Muscaria* değil, diğer türler de sanatçıların ilgi odağıdır. Farklı türlerde mantarların form ve renklerini eserlerine taşıyan Fransız sanatçı Stephan Kilgast doğa duyarlılığına sahip çağdaş sanatçılardandır. Kullanılmış, çöpe atılmış atık malzemelerden faydalanan sanatçıyı heyecanlandıran ve çalışmalarında öne çıkardığı formlar mantar formlarıdır (Şekil 26-27). Sanatçı doğaya karşı hassasiyetini şu sözlerle dile getirmiştir.

“Çalışmalarımın özünde, başımızın üzerinde uçuşan yaklaşan felaketle ilgili: iklim değişikliği, enerji krizi, kirlilik ve insanların Dünya'yı hassas bir şekilde yok etmek için yaptığı her şey. Ancak aynı zamanda doğa dirençli ve her zamankinden daha güzel bir şekilde yeniden büyüyor. Neşeli bir kıyamet” (Kilgast, 2023).

Kilgast, Şekil 27’de görülen “*Kinakridon Macenta*” ismini verdiği çalışmasında boş bir boya tüpünü kullanmıştır. Bu çalışmasını sanatçı Daniel Attaboy tarafından 2019 yılından bu yana her yıl düzenlenen “*Game of Shrooms*” isimli sanat oyunu için tasarlamıştır. 2021 yılında Fransa’nın Vannes şehrinde eserini saklayarak bu oyuna katılmıştır. Daniel Attaboy tarafından düzenlenen etkinlik; mantarlardan heyecan duyan ve onları eserlerinde kullanan sanatçıları bir araya getiren, duyulan heyecanı daha da artırmayı amaçlayan bir sanat oyunudur. Mantar avı (Mantar saklama ve bulma fikri) üzerine kurulan bu oyuna dünyanın her yerinden sanatçılar katılmaktadır.

Şekil 26. Stephanie Kilgast, Mor Mantar 2019 (Kilgast, 2023)

Şekil 27. Stephanie Kilgast, K.Macenta, 2021 (Kilgast, 2023)

Mantarları seven ve onlardan heyecan duyan sanatçıları bir araya toplayan bir başka etkinlik de küratörlüğünü Francesca Gavin'in yaptığı “Somerset House” dur. Bu etkinlik mantarlara ilgi duyan çok sayıda sanatçıyı bir araya getirerek Londra’da 2021 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu etkinliğe farklı disiplinlerden birçok sanatçı mantarların onlarda bıraktığı izlenimi yansıttıkları eserleri ile katılmıştır. “*Mantarlar: Mantarların sanatı, tasarımı ve geleceği*” isimli bu etkinlik aynı zamanda tanınmış şef *Skye Gyngell*’in hazırladığı mantar yemeklerinin deneyimlendiği bir atölyenin yanı sıra; mantarların öneminin, sanat için anlamının, doğa ile olan ilişkimizin tartışıldığı söyleşileri, etkinlik için özel olarak mantarlardan üretilen ürünlerin satıldığı minik bir mantar dükkanını, mantar yetiştirme atölyelerini, mantarlar üzerine hazırlanan kısa film gösterilerini de kapsamaktadır (Speechlys, 2020).

Mantarları konu edinen fotoğraf sanatçısı, Alison Pollack, ormanlarda gözle görülmeyecek kadar küçük mikro mantarları fotoğraflamaktadır. Sanatçı, minik mantarları yaklaşık 20 katı kadar büyütebilen teknolojik ekipmanlara sahiptir. Bu teknoloji sayesinde mikro mantarları en ince ayrıntılarına kadar fotoğraflayabilmekte ve izleyici için görünür kılmakta, mantarların estetik değerini sanatsal bir bakış açısı ile gözler önüne sermektedir.²

Alison Pollack, mantarlar ve *Myxomycetes* (balçık küfler) konusunda uzmanlaşmış bir makro fotoğrafçıdır. Sanatçı, tanınmış bir mikolog ve fotoğraf sanatçısı olan Rockefeller ile ortak çalışmalar yürütmekte, mantarları tanımak ve fotoğraflamak isteyenlerle birlikte özel yürüyüşler düzenleyerek fotoğrafçılık dersleri vermektedir.

Pollack'ın fotoğrafları gözle görülmesi mümkün olmayan, mikroskobik özellikler taşıyan mikro mantarların her ayrıntısını izleyiciye sunmaktadır (Şekil 28-29). Pollack amacının insanların normal şartlarda görmesi mümkün olmayan mantar yapılarını görmelerini, fark etmelerini sağlamak olduğunu dile getirmiştir (Madeline Island School of the Arts, 2022).

Şekil 28. Alison Pollack, Stemonitis (Marin_mushrooms, 2023)

Şekil 29. Alison Pollack, D.Sguamulosum (Marin_mushrooms, 2023)

3. Popüler Kültürde Mantar Yapılar Örnekleri

Mantar yapıları resim sanatından heykele, heykelden müziğe, müzikten moda tasarımına kadar birçok sanatçının eserlerine ilham kaynağı olmuştur. Bu özel organizmalar, çağdaş sanat eserlerinin yanı sıra popüler sanat ürünlerinin de esin kaynağıdır. Popüler kültür ürünlerini büyük halk kitlelerinin beğenisini ve sevgisini kazanan kültürel üretim olarak tanımlamak mümkündür. Popüler sanat ürünleri gözden geçirildiğinde bazı sanatçıların çalışmalarında mantar yapılarına yer verdikleri görülmektedir.

Popüler müziğin ikonlarından Björk, 2022'de çıkardığı "Fossora" adlı albümünde mantarlardan ilham almıştır. Sanatçı albümünü mantarlara adanmıştır. Albümün hit şarkısı olan "Fossora" klibinde birçok farklı mantar görüntüsüne yer veren sanatçı, (Şekil 30) mantarları özel ve eğlenceli bulduğunu ifade etmiş, verdiği bir röportajda mantarlara olan bu ilgisini dile getirmiştir (Pitchfork, 2022).

Şekil 30. Björk, Fossora (Björk, 2023)

² Pollack çalışmalarını "Marin_mushrooms" Instagram hesabında sergilemektedir.

Popüler kültür içinde yer verebileceğimiz bir diğer sanatçı Hintli moda tasarımcısı Raul Mishra'dır. Mishra Paris'te düzenlenen "Couture Spring 2021" için hazırlamış olduğu koleksiyonunu mantarlar üzerine kurgulamıştır. Tasarımcı izlemiş olduğu "Gezegenimizde Bir Hayat" isimli belgeselin bir ağaç kabuğundan filizlenen mantarı konu aldığı bölümden etkilenmiş ve bu koleksiyonu oluşturmuştur (Goize, 2021). Koleksiyonu oluşturan parçalar *Hindi Kuyruğu (Turkey Tail)* isimli mantardan esinlenerek tasarlanmıştır. Şekil 32'de görülen elbise koleksiyonunun en gözde parçalarından biridir. Elbiseyi oluşturan her parça ipek ve tül kumaşların elde işlenmesi ile üretilmiştir. Elbise tasarımıyla mantarın görsel güzelliğini yansıtmaktadır.

Şekil 31. Hindi Kuyruğu Mantarı
(Fantastic Fungi, 2024)

Şekil 32. Raul Mishra, 2021 İlkbahar H.Couture
(Jain, 2021)

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Doğa ve insan karşılıklı olarak birbirlerini etkileyen canlı varlıklardır, insan yaşamını doğaya borçludur. Aralarında kopması mümkün olmayan bir ilişki vardır. Sanat bu ilişkide önemli bir yere sahiptir. Her dönemin sanatçısı; içinde yaşadığı çağın etkileri ile doğaya karşı bir duruş sergilemiş, doğa ile insan ilişkisini önemseyerek yeniden biçimlendirme deneyimleri yaşamıştır. İnsan, doğa ve sanat arasındaki ilişki, her birinin ayrı ayrı rol oynadığı karşılıklı bir ilişkidir. İnsan, içinde yaşadığı doğayı anlamak ve anlamlandırmak için sanata başvurur. Sanat; kendini ifade etmenin, yaşadığı dünyaya karşı bir duruş sergilemenin, düşünceleri, eleştirileri ve önerileri dünyaya iletebilmenin yoludur.

Sanatçı, her zaman doğadan etkilenmiş ona öykünmüştür. Sürekli kendini yenileyen doğanın sunduğu eşsiz form çeşitliliği, sanatçı için zengin bir esin kaynağı sunmuştur. Sanatçılar için esin kaynağı olan nesnelere (mantar, ağaç ya da bir çiçek) iletilmek istenen mesajlar için çıkış noktasıdır. Sanatçı duygusal öngörüsüyle kendisine ilham veren nesneyi görsel ve içsel anlamıyla ürettiği eserler aracılığı ile izleyicisine sunmuştur.

İlk çağlardan bugüne birçok sanatçı, mantar yapılarından etkilenmiş ve eserlerine mantarları konu edinmişlerdir. Mantarlar sahip oldukları birçok özellikle diğer doğal yapılardan (hayvanlar ve bitkiler) ayrı bir yerde tutulmakta, ayrı bir dünya olarak değerlendirilmektedir. Mantarların tür olarak çeşitliliği, sahip oldukları renk, doku ve form zenginliği kendini sürekli yenilemesi gibi fiziksel ve estetik özelliklerinin yanı sıra doğal döngü içindeki rolleri, çürümeyi, yok oluşu ve doğanın öngörülemezliğini simgelemeleri, yaşamın devamlılığına dair hatırlatıcı özelliğe sahip olmaları, tarihsel süreç içinde mantar yapılarına yüklenen özel anlamların etkisiyle birlikte sahip oldukları mistik ve gizemli özellikler çağdaş sanatçıların ilgisini çekmektedir. Mantar yapıları yaşamın devamlılığı için değerlidir. Duyarlı yanları ile mantarların önemini ve değerini fark eden sanatçılar çalışmaları ile bu değere vurgu yapmaktadırlar. Özellikle son yıllarda "Somerset House" ve "Game of Shrooms" gibi mantar odaklı sanatsal faaliyetlerin, geniş çaplı sanat organizasyonlarının varlığı mantar yapılarının günümüz sanatçısı için popüleritesi artan bir konu haline geldiğini ve sanatçılar için özel anlamlar içerdiğini göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Ak, K. G. (2021). Sanat ve doğa ilişkisinde ekolojik yaklaşımlar. *Sanat ve İnsan*, 5(1), 247-260.
- Ambush. (2024). Carsten Höller, Synchro System, 2000. Retrieved from <https://www.ambushdesign.com/en-it/universe/art-design-theory/alternative-realities-carsten-hollers-immersive-environments-turn-the-world-upside-down/> (Access date: November 8, 2023).
- Ancient Psychedelia. (2019a). Spain cave art. Retrieved from <https://ancientpsychedelia.com/spain-cave-art/> (Access date: October 5, 2020).
- Ancient Psychedelia. (2019b). Greek coins. Retrieved from <https://ancientpsychedelia.com/greek-coins/> (Access date: October 27, 2020).
- Ancient Psychedelia. (2019c). Asian artifacts. Retrieved from <https://ancientpsychedelia.com/asia-artifacts/> (Access date: October 27, 2020).
- Ancient Psychedelia. (2019d). Central American figurines. Retrieved from <https://ancientpsychedelia.com/central-america-figurines/> (Access date: October 27, 2020).
- AWA Tree Consultants. (2019). Joseph Beuys: The art of arboriculture. Retrieved from <https://www.awatrees.com/2019/12/06/joseph-beuys-the-art-of-arboriculture/> (Access date: November 7, 2022).
- Aydın, İ., & Zümrüt, Y. (2013). Doğa ve sanat ekseninde farklı yaklaşımlar. *Sanat ve Tasarım*, 4(4), 53-78.
- Bahnhof. (2023). İnsan ve mantar ilişkisi. Retrieved from https://privat.bahnhof.se/wb332306/mantar/mant_trh.html (Access date: April 29, 2023).
- Barutçıyan, J. (2012). *Türkiye'nin mantarları-I*. İstanbul: Oğlak Yayıncılık.
- Batur, E. (2000). *Modernizmin serüveni*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bempechat, J. (2020). *Ancient Psychedelia: Alien Gods & Mushroom Goddesses*. Online Book. Retrieved from <https://ancientpsychedelia.com/AncientPsychedeliaBook/mainpage.html> (Access date: March 12, 2023).
- Björk. (2023). Fossora. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=FS0SszSE9Fic> (Access date: May 25, 2023).
- Brown, A. (2014). *Güncel sanat ve ekoloji*. İstanbul: Lal Yayınları.
- Chin, M. (n.d.). Revival field. Retrieved from <https://melchin.org/oeuvre/revival-field/> (Access date: December 12, 2022).
- Çetin, H. B. (2004). Mantar zehirlenmelerine (mistesizm) bir bakış. *Meslek İçi Eğitim*, (7-8), 92-101.
- Çınar, S. (2019). Ekolojik sanat projelerinde okyanus atıklarının sanatsal nesnelere dönüşümü. *International Journal of Interdisciplinary and Intercultural Art*, (9), 203-215.
- Çokbilen, L. (2011). Günümüz sanatında doğa sanat ilişkisi üzerine plastik çözümler. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- DesignSwan. (2023). Unique vessels and tea sets inspired by nature. Retrieved from <https://www.designswan.com/archives/unique-vessels-and-tea-sets-inspired-by-nature.html> (Access date: November 27, 2023).
- Doğan, H. (2023). *Etnomikoloji ders notları*. Antalya: Antalya İl Tarım Müdürlüğü Yayınları.
- Doyran, E. Y. (2002). Doğanın biçimleniş yasaları bağlamında sanatsal kurgu. (Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Eseri Çalışması Raporu). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dragon Herbs. (2024). Schizandra. Retrieved from <https://www.dragonherbs.com/schizandra-brochure/> (Access date: April 20, 2023).

- Erdem, Y. (2018). *Mantar avcısının el kitabı*. Samsun: Bafra Ofset.
- Ertuğrul, E. (2014). Buz adam Otzi hakkında her şey. Retrieved from <https://arkeofili.com/buzadam-otzi/> (Access date: December 6, 2022).
- Fantastic Fungi. (2024). Turkey tail. Retrieved from <https://shop.fantasticfungi.com/collections/turkey-tail/> (Access date: February 17, 2024).
- Fondazione Prada. (2021). Carsten Höller, Synchro System, 2000. Retrieved from https://www.fondazioneprada.org/wp-content/uploads/Carsten-Holler_09-e1427132106763-1118x640.jpg (Access date: November 8, 2023).
- GanoHerb. (2020). The beauty of Lingzhi in the Forbidden City. Retrieved from <https://www.ganoderma.com/news/the-beauty-of-lingzhi-in-the-forbidden-city/> (Access date: April 27, 2023).
- Goize, T. I. (2021). Rahul Mishra Spring 2021 Couture.Vogue1. Retrieved from <https://www.vogue.com/fashion-shows/spring-2021-couture/rahul-mishra/> (Access date: December 4, 2023).
- Gökova, H. (2020). Çevresel sanatta doğa unsurları ve süreçlerinin yeri ve önemi. *Tykhe Sanat ve Tasarım*, 5(9), 175-189.
- Ioffe, D. (2020). The grand narrative of the Mukhomor. Retrieved from https://brill.com/view/journals/spsr/47/2/article-p135_2.xml (Access date: March 20, 2023).
- İreç, M. (2020). Genç Tunç Çağı Batı Anadolu'sundaki sosyal organizasyonun materyal kültür aracılığıyla değerlendirilmesi. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Jain, A. N. (2021). LSA Exclusive: Rahul Mishra on his Paris Couture Week 2021 collection. Retrieved from <https://www.lifestyleasia.com/ind/style/fashion/lsa-exclusive-rahul-mishra-on-his-paris-couture-week-2021-collection-that-previews-today/> (Access date: June 1, 2024).
- Jobson, C. (2015). Clossal. Mushroom book installations by Melisa Jay Craig. Retrieved from <https://www.thisiscolossal.com/2015/01/mushroom-book-installations-by-melissa-jay-craig/> (Access date: October 19, 2023).
- Kara, N. (2022). İnsan-doğa ilişkisinde yaşanan değişimler ve sanata yansımaları. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kara, Ö., & Tilki, F. (2001). Mikoriza ve ormancılıkta kullanımı. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi*, 127-139.
- Kılıç, Y., & Eser, E. (2017). Eskiçağ toplumlarının mitolojisinde ölümsüzlük arayışı (ölümsüzlük sembolü olarak bazı bitki, su ve hayvanlar). *Akademik Tarih ve Düşünce*, 5(13), 122-156.
- Kilgast, S. (2023). Mainpage. Retrieved from <https://www.stephaniekilgast.com/> (Access date: September 9, 2023).
- Lynton, N. (1980). *Modern sanatın öyküsü*. Çev. Çapan, C., & Öziş, S. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Madeline Island School of the Arts. (2022). Alison Pollack. Retrieved from <https://www.madelineartschool.com/instructors/instructor-list/alison-pollack/> (Access date: September 25, 2023).
- Makra, L. (2015). A pre-Columbian ceramic Moche portrait vessel from Peru wearing a headdress encoded with two Amanita Muscaria mushrooms. Retrieved from https://www.researchgate.net/figure/A-pre-Columbian-ceramic-Moche-portrait-vessel-from-Peru-wearing-a-headdress-encoded-with_fig5_285657093/ (Access date: December 25, 2023).
- Mamur, N. (2017). Ekolojik sanat: Çevre eğitimi ile sanatın kesişme noktası. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi*, 13(3), 1000-1016.
- Marin_mushrooms. (2023). Retrieved from https://www.instagram.com/marin_mushrooms/ (Access date: September 17, 2023).

- Muskat, A. (2024). Reishi. Retrieved from <http://www.alanmuskat.com/reishi.php/> (Access date: January 24, 2024).
- Onan, L. (Yönetmen). (2023). *Son Akşam Yemeği* [Film]. CineGenna Pictures.
- Ögel, K. (2023). *Bağımlılık asla bağımlılık değildir*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özakçaoğlu, N. (2021). Endüstriyel gelişme: Modernleşme bağlamında sanat eseri ve sanatçının dönüşüm süreci. *Sanat ve Tasarım Araştırmaları*, 2(2), 58-65.
- Paker, H. (2021). *Ekolojik dönüşüm için kültür ve sanat*. İstanbul: İKSV Yayınları.
- Pitchfork. (2022). Björk excavates the meaning behind Fossora, her 'mushroom album.' Retrieved from <https://pitchfork.com/video/watch/bjork-excavates-the-meaning-behind-fossora-her-mushroom-album/> (Access date: June 1, 2024).
- Reese, S. (2023). Lingzhi - Ölümsüzlük Mantarı (Çin mitolojisi). Retrieved from <https://avareurgente.com/tr/lingzhi-olumsuzluk-mantari-cin-mitolojisi/> (Access date: September 17, 2023).
- Sheldrake, M. (2022). *Saklı dünya, mantarlar yaşamı zihnimizi ve geleceğimizi nasıl değiştirir*. Çev. Şiirsel T. İstanbul: Domingo Yayınevi.
- Snootyfoxfashion. (2024). Mushroom tea set from YassenkaCeram. Retrieved from <https://snootyfoxfashion.tumblr.com/post/638245224861319168/snootyfoxfashion-mushroom-tea-set-from/amp/> (Access date: November 27, 2023).
- Speechlys, C. R. (2020). Mushrooms: The art, design and future of fungi. Retrieved from <https://www.somersetshouse.org.uk/whats-on/mushrooms-art-design-and-future-fungi/> (Access date: September 20, 2023).
- Stamets, P. (2000). *Growing gourmet and medicinal mushrooms*. Berkeley: Ten Speed Press.
- Tomsuk, E. (2022). Beuys ve doğa ilişkisi bağlamında sanatın iyileştirme gücü. *Ulak Bilge Sosyal Bilimler*, 76, 907-916.
- Ulubatlı, S. K. (2019). Plastik dilde toplumsal farkındalık için bir söylem sahası: Ekosozyalizm. (Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Eseri Çalışma Raporu). Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara.
- Yaylı, H. (2011). Mekanik düşünceden ekolojik düşünceye: Yeni bir insan-doğa ilişkisi tasarımının doğuşu. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 34, 67-82.
- Yılmaz, M. (2009). *Sanatçıları okumak ve postmodern söyleşiler*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Zia Gallery. (2024). Melissa Jay Craig. Retrieved from <https://www.ziagallery.net/melissa-jay-craig/> (Access date: October 19, 2023).

EXTENDED ABSTRACT*GENİŞLETİLMİŞ ÖZET***NATURE-INSPIRED ART: EXAMPLES OF MUSHROOM STRUCTURES**

This study endeavors to delve into the symbiotic relationship that has persisted between humans, nature, and art since ancient times, characterized by a reciprocal exchange of influence and inspiration. Its primary objective is to scrutinize the profound implications of this relationship by examining how artists, throughout history, have drawn inspiration from nature, particularly from mushroom structures, to create works of art that promote environmental sensitivity and awareness. Employing qualitative research methodologies, the study meticulously analyzes the inspirations derived from mushroom structures by selected artists, their interpretations within artworks, and the utilization of such structures as a conduit for artistic expression. Furthermore, it endeavors to contextualize mushroom structures within the broader cultural and historical frameworks across various civilizations and epochs, informed by literature reviews spanning diverse fields such as ancient art, contemporary art, mycology, and ethnomycology.

By furnishing examples of artworks spanning various disciplines—from painting, sculpture, and ceramics to photography, fashion, music, and installation art—that draw inspiration from mushroom structures, the study underscores the enduring allure of these natural formations, emphasizing their role as an enduring source of artistic inspiration transcending temporal boundaries. Moreover, it posits that artworks inspired by nature and mushroom structures serve a dual purpose: not only do they aesthetically interpret and represent the beauty of the natural world, but they also serve as potent catalysts for introspection, fostering environmental consciousness, and precipitating social change.

In conclusion, the pervasive presence of natural forms in the annals of art history serves as a poignant testament to the inseparable and deepening nexus between art and nature, epitomizing the transformative potential of art in shaping perceptions of the natural world. The inclination of artists towards natural structures not only serves as a conduit for aesthetic expression but also engenders a profound dialogue on humanity's relationship with nature and the urgent imperatives of environmental stewardship. By traversing disciplinary boundaries and embracing an interdisciplinary approach, this study unveils the intricate tapestry of interconnections among humanity, nature, and art, while elucidating the transformative potential of art in precipitating societal change. It advocates for the conscious recognition of the pivotal role of art in engendering environmental awareness and catalyzing societal transformation, thereby underscoring the imperative for artists to wield their creative agency judiciously in the service of fostering environmental consciousness and effecting positive change within society.

This scholarly endeavor not only enriches our understanding of the historical and contemporary significance of mushroom structures in art but also underscores the indispensability of interdisciplinary inquiries in comprehending the multifaceted relationships between humanity, nature, and art. By interrogating the realm of art inspired by nature, this study offers a nuanced perspective on the profound impact of art on environmental consciousness and societal transformation, thereby catalyzing further scholarly inquiries and fostering a deeper appreciation for the role of art in interpreting and representing nature. Through meticulous exploration and rigorous analysis, this research contributes to a more comprehensive understanding of the intricate interplay between humanity, nature, and art, shedding light on the transformative potential of art as a catalyst for environmental consciousness and societal change.

KATKI ORANI BEYANI VE ÇIKAR ÇATIŞMASI BİLDİRİMİ

Sorumlu Yazar <i>Responsible/Corresponding Author</i>	Dilek KUYRUKCU			
Makalenin Başlığı <i>Title of Manuscript</i>	Doğadan Esin Alan Sanat:Mantar Yapılar Örneği			
Tarih <i>Date</i>	31.12.2024			
Makalenin türü (Araştırma makalesi, Derleme vb.) <i>Manuscript Type (Research Article, Review etc.)</i>	Araştırma Makalesi			
Yazarların Listesi / List of Authors				
<i>Sıra No</i>	Adı-Soyadı <i>Name - Surname</i>	Katkı Oranı <i>Author Contributions</i>	Çıkar Çatışması <i>Conflicts of Interest</i>	Destek ve Teşekkür (Varsa) <i>Support and Acknowledgment</i>
1	Dilek KUYRUKCU	% 50	Çıkar çatışması yoktur.	-
2	Hüseyin ÖZÇELİK	% 50	Çıkar çatışması yoktur.	-